

Tadija Bubalović*

**NOVI KONCEPT I NOVA ZAKONSKA RJEŠENJA U ZAKONU
O KAZNENOM POSTUPKU REPUBLIKE HRVATSKE OD
15.12.2008. GODINE**

SAŽETAK

U radu su prikazane najvažnije konceptualne i sadržajne novine u novom Zakonu o kaznenom postupku Republike Hrvatske od 15.12.2008. godine. Bitno obilježje tog Zakona je novi koncept kaznenog postupka koji se znatno razlikuje od koncepta koji je važio prije njegova stupanja na snagu. Novine se odnose prvenstveno na prethodni postupak, sa značajnim promjenama i u ostalim stadijima postupka. Novim Zakonom o kaznenom postupku uspostavljen je nov procesni položaj državnog odvjetnika (tužiteljska - državnoodvjetnička istraga) i policije (policijsko istraživanje), ali i suda („sudac sloboda“), s bitno izmijenjenim njihovim pravima i dužnostima u kaznenom postupku. Nakon kraćeg prikaza reformskih promjena u području kaznenog procesnog zakonodavstva u uporednom pravu, u radu je dan prikaz zakonskih novina zasebno za pojedine stadije redovitog postupka: prethodni postupak, stadij rasprave i postupak o pravnim lijekovima, zatim za skraćeni postupak te posebne kaznene postupke.

Ključne riječi: novi koncept kaznenog postupka, poredbeni prikaz, strukturalne promjene, nova zakonska rješenja.

*Doc.dr.sc., Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci

I UVOD

Prvi Zakon o kaznenom postupku u Republici Hrvatskoj nakon njezina osamostaljenja donesen je 1997. godine, koji je više puta mijenjan i dopunjavao.¹ Rad na donošenju novog zakonskog projekta započeo je 2002. godine, usvajanjem Načela za izradu novog Zakona o kaznenom postupku, koje je Vlada RH prihvatila 9.2.2007.² Načela su poslužila kao strategijska smjernica i okvir uređenja novog Zakona.³ Tim Načelima određena su tri ključna cilja koje je trebalo ostvariti planiranom reformom. Prvo, reformirati prethodni postupak ukidanjem sudske i uvođenjem državno-odvjetničke (tužiteljske) istrage. Na taj bi se način jasno razdvojilo započinjanje kaznenog progona koje poduzimaju nadležna državna tijela, i sudskog kaznenog postupka kao postupanja suda. Istražni sudac, koji bi prikupljao podatke za tužitelja, više ne bi postojao. On bi sada provodio nadzor nad zakonitosti postupanja tijela kaznenog progona koja provode drugi subjekti. S druge strane, državni odvjetnik postao bi *dominus litis* prethodnog postupka. Njegova bi temeljna prava i dužnosti bili prikupljanje podatka za započinjanje i provođenje istrage u skladu sa zakonom, podizanje i zastupanje optužnice pred sudom, ulaganje pravnih lijekova protiv nepravilnih i nezakonitih sudskih odluka, te obavljanje i drugih zakonom propisanih nadležnosti. Predložene promjene dovele bi i do drukčijeg položaja suda. Sud bi i nadalje ostao glavni subjekt kaznenog postupka, s presudnom funkcijom presuđenja. Uveden bi bio sudac istrage, koji bi vršio funkciju zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda osumnjičenog građanina u prethodnom postupku. Drugi cilj Načela je ubrzanje kaznenog postupka. Do toga bi došlo promjenom položaja procesnih subjekata, ali i pojednostavljenjem pojedinih procesnih stadija. U cilju ubrzanja postupka treba predvidjeti češće slučajeve suđenja po pravilima skraćenog postupka, predvidjeti odlučivanje o kaznenom progonu i prema načelu svrhovitosti, češće primjenjivati kazneni nalog te uvesti nove ustanove i uvjete za okončanje postupka prije (i izvan) rasprave.⁴ Prema Načelima, skraćeni postupak bi trebalo urediti kao bržu i jednostavniju proceduru, što bi bilo sukladno s mnogim europskim sustavima kaznenog postupka. Treći cilj Načela jest normativno i sadržajno poboljšanje postojećih procesnih pravila, ali i donošenje novih pravila. U okviru tog poboljšanja trebalo bi npr. dopuniti

¹ Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 110/97, 27/98 - ispr., 58/99, 112/99, 58/02, 143/02 - ispr., 114/06 (u nastavku: ZKP/97).

² Načela za izradu novog Zakona o kaznenom postupku u Republici Hrvatskoj od 9.2.2007.

³ Usp. Pavišić, B., Novi hrvatski Zakon o kaznenom postupku, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 15, broj 2/2008., str. 514. (u nastavku: Pavišić B., Novi ZKP (2008).

⁴ O tome: Pavišić B., Novi ZKP (2008), str. 517.

odredbe o dokaznim radnjama uvođenjem novih radnji, a poduzimanje dosadašnjih radnji revidirati i precizirati novim pravilima.⁵

Glavna intencija ovih Načela bila je donošenje novog sustava pravila kaznenog postupka koji će u potpunosti jamčiti zaštitu temeljnih ljudskih prava i sloboda, pouzdano utvrđivanje istine u jednostavnijem i ekonomičnijem postupanju tijela sudbene vlasti te zakonito i pravično rješavanje kaznenog slučaja.⁶

II POREDBENI PRIKAZ REFORMSKIH PROMJENA KAZNENOG POSTUPKA U DRUGIM ZAKONODAVSTVIMA

1. U kaznenom postupku otprije, a posebice danas, vode se vrlo značajne rasprave o tome treba li kazneni postupak urediti za čovjeka "pod postupkom" ili za čovjeka "u postupku", odnosno voditi ga „protiv“ građanina ili „prema“ građaninu, zatim, treba li prihvatiti čisti akuzatorni (stranački) model ili u okviru njega zadržati i neke elemente inkvizitornog modela, treba li uvesti novi, zaseban kontradiktorni model kaznenog postupka, je li kazneni postupak skup radnji prikupljanja podataka o kaznenom djelu ili samo postupak o kaznenoj optužbi pred sudom, te konačno je li kazneni postupak cjelina pravila kojima se prvenstveno uređuju prava okrivljenika ili cjelina pravila kojima se uspostavljaju prava žrtve odnosno oštećenika u kaznenom postupku.⁷ U zadnje se vrijeme sve više govori i o dejudicijalizaciji unutar kaznenog prava (oportunitet, maloljetničko kazneno pravo, pomoć žrtvi kaznenog djela, mirenje i nagodba o krivnji i kazni), dekriminalizaciji i depenalizaciji, što zapravo postaje legislativna obveza svakog zakonodavca.⁸

2. Do kraja XX. stoljeća europski sustavi kaznenog postupka dijelili su se u dvije skupine. Prvu skupinu činili su sustavi bivših socijalističkih zemalja,⁹ a drugu, zemlje kontinentalne Europe koje su imale zajednički povijesni

⁵ Načelna okvirna polazišta reforme sustava kaznenog postupka bili su detaljno razrađeni i u talijanskom *Legge delega per il nuovo Codice di procedura penale* (Gazzetta uffii ciale, 16.3.1987, n. 62). *Legge delega* i *CPP* prevedeni su na hrvatski i objavljeni u knjizi: *Talijanski kazneni postupak*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci - Biblioteka Zavoda za kaznene znanosti Mošćenice (redaktor: Pavišić, B.), Rijeka, Žagar, 2002., (u nastavku: *Talijanski kazneni postupak*, 2002.).

⁶ Detaljnije vidjeti: Načela za izradu novog Zakona o kaznenom postupku u Republici Hrvatskoj od 9.2.2007. godine.

⁷ O tome posebice, Pavišić, B., *Novi ZKP (2008)*, str. 489-490., *Jescheck – Weigend*, Lehrbuch des Strafrechts, 5. Aufl., 1996., str. 26-28.; *Pradel*, Droit pénal comparé, 2-e éd., Paris, 2002., str. 137.

⁸ Vidjeti: Pavišić, B., *Novi ZKP (2008)*, str. 490.

⁹ Bivši SSSR i druge zemlje tog sustava.

model uređenja kaznenog postupka,¹⁰ iako su neke europske zemlje imale samostalan razvoj (npr. Engleska, Danska, Švedska, i neke druge).¹¹ Pri tom treba istaknuti da su zapadnoeuropske države u novijem razdoblju poduzimale uglavnom parcijalne reforme, prvenstveno usklađivanje njihovih zakonodavstava s međunarodnim standardima u području kaznenog prava, te iznalaženju najpodesnijeg instrumentarija protiv najtežih oblika organiziranog i transnacionalnog kriminaliteta.¹² Kao važan poticaj za reformske zahvate uzimano je i međunarodno pravo o ljudskim pravima, posebice judikatura Europskog suda za ljudska prava (ESLJP), rezolucije Vijeća Europe te preporuke drugih međunarodnih organizacija.¹³

U novije doba, u suvremenom kaznenom procesnom pravu, sva zakonodavstva idu za tim da kazneni postupak bude uređen tako da obvezatno obuhvaća: djelotvorno sudjelovanje okrivljenika u tom postupku, kontradiktornu strukturu kaznenog postupka, jednakost oružja na raspravi,¹⁴ te sustavno uređenje položaja žrtve i oštećenog u kaznenom postupku.¹⁵ Takav bi kazneni postupak predstavljao primjeren mehanizam i način zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda, a ne samo mehanizam primjene materijalnog kaznenog prava.¹⁶

3. U nedavnoj prošlosti, od kraja XIX. stoljeća do današnjih dana, u Hrvatskoj je, s kraćim prekidima, važio model kaznenog postupka iz 1875. godine, oblikovan prema austrijskom Kazneno – postupovnom redu iz 1873.,¹⁷ a ovaj prema francuskom *Code d'instruction criminelle (CIC)* iz 1808. Prva jugoslavenska država primjenjivala je više sustava kaznenog postupka. Tako, u Kraljevini SHS u razdoblju od 1918. do kraja 1929. važilo je šest izvora kaznenog postupka. Zakonik o sudskom krivičnom postupku Kraljevine Jugoslavije iz 1929. koji je stupio na snagu 1930. važio je na cijelom državnom području, uz određene iznimke. Zakon o krivičnom postupku od

¹⁰ Najznačajniji model tog sustava je prikazan u francuskom *Code d'instruction criminelle (CIC)* iz 1808., bitno reformiran 1897.

¹¹ Vidjeti: Pavišić, B., Novi ZKP (2008), str. 490-491.; Delmas-Marty – Spencer, *European Criminal Procedures*, Cambridge, New York, 2002.; Vogler, A., *World View of Criminal Justice*, Aldershot, 2005.

¹² O poredbenom kaznenom pravu i postupku, vidjeti: Pradel, *Droit pénal comparé*, 2-e éd., Paris, 2002., str. 773-783.

¹³ Bubalović, T., *Novela Zakona o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine – pozitivna rješenja i iznevjerenja očekivanja*, HLJKPP, vol. 15, 2/2008., str. 1130. (u nastavku: Bubalović, T., *Novela ZKP/BIH* (2008).

¹⁴ O tom načelu opširnije vidjeti: Ivičević-Karas, E., *Načelo jednakosti oružja kao konstitutivni element prava na pravični kazneni postupak* iz članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 4-5/2007., 761-788. Vidjeti odgovarajuće odluke ESLJP, u: Pavišić, B., *Kazneno pravo Vijeća Europe*, Zagreb, 2006., str. 101-102. (u nastavku: Pavišić, B., *KPVE* (2006).

¹⁵ O tome posebice: Pavišić, B., *Novi ZKP* (2008), str. 492.

¹⁶ Usp. Pavišić, B., *Novi ZKP* (2008), str. 493.

¹⁷ *Austrijski Strafprozessordnung* (aus. StPO) od 23.5.1873.

12.10.1948. predstavljao je prvi cjeloviti izvor kaznenog postupka FNRJ, a donesen je prema sovjetskom uzoru. Novo razdoblje počinje Zakonikom o krivičnom postupku FNRJ od 10.9.1953., koji je sastavljen prema austrijsko – hrvatskom izvoru iz 1875. Zakonik je više puta puta mijenjan i dopunjavan. Posebno je značajna Novela tog zakonika iz 1967. godine. Novi Zakon o krivičnom postupku donesen je 1976., a stupio je na snagu 1.7.1977. Značajna novela tog Zakona donesena je 1985. godine. Taj je zakon, nakon osamostaljenja Republike Hrvatske, uz neke izmjene, preuzet kao hrvatski zakon, a važio je u do donošenja Zakona o kaznenom postupku iz 1997. godine.¹⁸

4. U *Bosni i Hercegovini* je za vrijeme prije austrijske okupacije (1878.) na snazi bilo tursko kazneno procesno pravo, uređeno zakonom iz 1869. godine. Tim je zakonom u BiH uveden inkvizitorni kazneni postupak. Godine 1880. austrijska vlast uvodi i u Bosnu i Hercegovinu austrijski kazneni postupnik iz 1873. godine koji se, iako modificiran tadašnjim društvenim prilikama, nije dugo održao. Godine 1891. donesen je nov kazneni procesni zakonik, načinjen po uzoru na austrijski zakonik iz 1873. godine, s tim što je i taj zakon prilagođen prilikama i potrebama tadašnjeg društva. Taj je kazneni postupnik (1891.) s određenim izmjenama i dopunama ostao na snazi do 1. siječnja 1930. kada je zamijenjen novim Zakonikom o sudskom krivičnom postupku iz 1929. godine. Važio je i na državnom području Bosne i Hercegovine.¹⁹ Nakon toga su primjenjivani novi procesni zakoni: Zakon o krivičnom postupku od 12.10.1948., Zakonik o krivičnom postupku FNRJ od 10.9.1953., koji je više puta puta mijenjan i dopunjavan, posebno Novelom tog zakonika iz 1967., Zakon o krivičnom postupku iz 1976., koji je stupio je na snagu 1.7.1977., noveliran 1985., koji je ostao je na snazi sve do osamostaljena Bosne i Hercegovine, koja 2003. godine donosi svoj novi, potpuno reformirani Zakon o krivičnom postupku.²⁰

5. Tranzicijske reforme kaznenih postupaka provedene su i u većini bivših socijalističkih država. One su se odvijale posljednjih dvadesetak godina, a bile su uvjetovane državnopravnim, političkim, ali i normativnim i praktičnim potrebama. *Pavišić* navodi više bitnih značajki europskih tranzicijskih proce-

¹⁸ Usp. *Pavišić, B.*, Novi ZKP (2008), str. 494-495. O novijoj povijesti kaznenog postupka u Hrvatskoj vidjeti: *Krapac D.*, Zakon o kaznenom postupku, 5. izd., Zagreb, 2003., str. 5-8. O kratkoj genealogijskoj retrospektivi suvremenoga kaznenog procesnog prava vidjeti i: *Bubalović, T.*, Pravo na žalbu u kaznenom postupku, Bemust, Sarajevo, 2006., str. 28-29. (u nastavku: *Bubalović, T.*, Pravo na žalbu (2006).

¹⁹ *Bayer*, KPP II, 1995., str. 154.

²⁰ Zakon o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine objavljen je u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine br. 3/03, a njegove izmjene i dopune u br. 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08 i 58/08. O modelu kaznenog postupka u Bosni i Hercegovini, vidjeti: *Bubalović, T.*, Novela ZKP/BIH (2008), str. 1129-1157.; *Simović, M.*, Krivično procesno pravo II, Banja Luka, 2006. (u nastavku: *Simović, M.*, KPP II (2006); *Sijerčić – Čolić, H.*, Krivično procesno pravo, II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Knjiga II, Sarajevo, 2008. 8u nastavku: *Sijerčić – Čolić, H.*, KPP II (2008).

sa u području kaznenog postupka: (1) usklađivanje s Europskom konvencijom o ljudskim pravima i slobodama (EKLJP) i praksom Europskog suda za ljudska prava (ESLJP), (2) diferenciranje postupovnog uređenja s obzirom na vrstu i težinu kaznenog djela, osobu počinitelja i žrtvu kaznenog djela, (3) jačanje akuzatornih elemenata u postupku, prije svega reformom prethodnog postupka i rasprave, (4) nov položaj i uloga suca koji gubi istražne funkcije i postaje tijelo koje odlučuje o pravima i slobodama, (5) nov položaj državnog odvjetnika koji postaje *dominus litis* istrage, (6) uvođenje ubrzanih, pojednostavljenih i skraćenih oblika postupanja s mogućnostima mirenja, nagodbe, uvjetnog odustajanja, (7) jačanje stranačkog položaja okrivljenika i nastojanja za izjednačavanjem sredstava optužbe i obrane (postizanje “jednakosti oružja”), (8) uvođenje posebnih prava žrtve kaznenog djela, (9) postupovna zaštita ranjivih osoba i ugroženih svjedoka i (10) uređenje posebnih postupanja u predmetima organiziranog i drugog teškog kriminaliteta.²¹

6. Reforme kaznenih postupaka provedene su i u zapadnoeuropskim državama. Posebice treba ukazati na reforme provedene u Austriji, Njemačkoj i Francuskoj. U tim, ali i drugim državama, mnogi izvori kaznenopostupovnog zakonodavstva su izmijenjeni, prvenstveno u pravcu reformiranja prethodnog postupka.²² Pa ipak, u svega četiri zapadnoeuropske zemlje doneseni su novi cjeloviti procesni zakoni: u Grčkoj 1951.,²³ u Portugalu 1987.,²⁴ u Italiji 1988.,²⁵ i u Švicarskoj 2007.²⁶

Austrija je svojim procesnim zakonom (*Strafprozessordnung*, - aus. ZKP) iz 1975. bitno izmijenila pravila kaznenog postupka.²⁷ Međutim, značajne konceptijske novine uvedene su 2004. Zakonom o izmjenama Zakona o kaznenom postupku.²⁸ Konačno, zadnjom novelom aus. ZKP koji se primjenjuje od 1.1.2008. temeljito je izmijenjen prethodni postupak. Prema austrijskom ZKP, sudska istraga je ukinuta, a prethodni postupak pokreće i vodi državni odvjetnik u suradnji s policijom. U prethodnom postupku sudac ima prvenstveno jamstvenu funkciju. Kao temeljna postupovna načela uvedena su načela razmjernosti i opasnosti. Žrtva i oštećenik tijekom postupka imaju posebna, dodatna prava.

²¹ O tome posebice, Pavišić, B., Novi ZKP (2008), str. 497.

²² O reformama prethodnog kaznenog postupka, vidjeti: Pavišić, B., Pogled na prethodni postupak u evropskom kaznenom pravu, u: Suzbijanje kriminaliteta – decenija poslije smrti Vladimira Vodinić, Kragujevac, 2006.

²³ *Kodikas Poinikis Dikonomias* od 17.8.1950., stupio na snagu 1.1.1951.

²⁴ *Código de Processo Penal* (78/87, 17.2.1987).

²⁵ *Codice di procedura penale* (Gazzetta uffiale della Repubblica Italiana, n. 250, 24 ottobre 1988).

²⁶ *Codice di diritto processuale penale svizzero (Codice di procedura penale, CPP – CH)*, del 5 ottobre 2007. (FF 2006. 1291.), prema: Pavišić, B., Novi ZKP (2008), str. 500.

²⁷ Austrijski *Strafprozessordnung* (aus. ZKP), 1975.

²⁸ *Strafprozessreformgesetz*, BGBl I 2004/19.

U Njemačkoj je na snazi Kazneno postupovni red (*Strafprozessordnung*, - njem. ZKP) od 1.2.1877., s brojnim izmjenama i dopunama.²⁹ Njem ZKP je savezni zakon, što znači da važi za cijelu Njemačku.³⁰ Prema njem. ZKP, policija provodi radnje istraživanja kaznenog djela i počini-telja. Državni odvjetnik započinje kazneni progon, usmjerava policijsko djelovanje, nalaže određene prisilne radnje, zastupa optužbu i vrši druge nadležnosti zakonom propisane. Ipak, u praksi prethodni postupak naj-češće provodi policija. Zahvate u temeljna prava građanina (pretrage, pri-slušivanje) određuje sudac ispitivanja (*Ermittlungsrichter*) ili sudsko vije-će. Prethodni postupak završava ili obustavom ili podizanjem otpužnice. Optužbu ispituje sud u posebnom postupku (*das Zwischenverfahren*).³¹

Francuski sustav kaznenog postupka je vrlo složen. Prema francuskom *Code de procédure pénale*,³² državni odvjetnik jest tijelo vlasti koje provodi javnu optužbu (*l'action publique*), tj. pokreće kazneni progon. Hijerarhijski mu je nadležan ministar pravosuđa. Pa ipak, za najveći broj kaznenih djela istraživanje se provodi u pravilu kao policijska istraga (*l'enquête de police judiciaire*). U složenim predmetima državni odvjetnik prekida po-licijsku istragu i predlaže otvaranje sudskog ispitivanja (*l'instruction pré-paratoire*). Istražni sudac obavlja istražiteljsku funkciju sudskog detektiva (*detective judiciaire*) samo u određenim složenim predmetima. Zadaća je istražnog suca utvrditi činjenice na štetu i u korist okrivljenika. Rezultati sudske istrage imaju dokaznu vrijednost u kaznenom postupku. Pritvor određuje sudac (odlučivanja) o slobodama i pritvaranju (*le juge des liber-tés et de la detention – JLD*), koji inače ne sudjeluje u postupku.³³

7. Kad je riječ o Europskoj Uniji i pravilima kaznenog postupka, treba spomenuti danas već poznati *Corpus Juris*,³⁴ projekt namijenjen kazneno-pravnoj zaštiti financijskih interesa Europske Unije. Taj dokument izvor-

²⁹ Njemački *Strafprozessordnung* (njem. ZKP) prema tekstu objavljenom 7.4.1987. Taj je zakon više puta mijenjan i dopunjavan. Vidjeti: *Roxin, C.*, *Strafverfahrensrecht*, 25. Aufl., München, 1998., str. 14 i 15.; *Pfeiffer*, *Strafprozessordnung*, 5. Aufl., München, 2002., str. 9-25.

³⁰ Odredbe njem. ZKP razvrstane su u osam knjiga: prva uređuje opće odredbe, druga prvostupanjski postupak, treća pravne lijekove, četvrta obnovu postupka, peta sudjelovanje oštećenika u postupku, šesta posebne vrste postupka, sedma izvršenje i troškove postupka i osma raspolaganje podacima, razgledava-nje spisa i postupovne državnoodvjetničke registre. U Njemačkoj su važni i neki drugi kaznenopravni propisi kao što su: *Gerichtsverfassungsgesetz*, *das Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen*, *Strafvollzugsgesetz*, zatim podzakonski izvori *Richtlinien für das Straf- und Bußgeldverfahren - RiStBV*; prema: *Pavišić, B.*, *Novi ZKP (2008)*, str. 503.

³¹ *Usp. Pavišić, B.*, *Novi ZKP (2008)*, str. 504.

³² *Code de procédure pénale - CPP* (fra. ZKP) značajnije je mijenjan: 1995., 1996., 2000., 2002. i 2005.

³³ Prema: *Pavišić, B.*, *Novi ZKP (2008)*, str. 504-505.

³⁴ *Corpus Juris portant disposition pour la protection des intérêts financiers de l'Union européenne* (Del-mas-Marty – Vervaele), Antwerpen, 2001. Prijevod *Corpus Juris* na hrvatski jezik (autori: *Novoselec, P.* i *Krapac, D.*), objavljen u Zagrebu 2003.

no je nastao 1995., a revidiran je u Firenci 1999. *Corpus Juris* u člancima 18-35. uređuje pitanja kaznenog postupka. Osim toga, treba spomenuti nove instrumente međudržavne policijske i kaznenopravne suradnje, zatim suradnju u pravosuđu i unutarnjim poslovima, te posebice europski uhiđbeni nalog i europski dokazni nalog.³⁵

III STRUKTURA I SADRŽAJ ZAKONA O KAZNENOM POSTUPKU REPUBLIKE HRVATSKE

U strukturalnom pogledu, Zakon o kaznenom postupku Republike Hrvatske (ZKP/RH) čine četiri dijela: 1) prvi dio: uvodni – opće odredbe, 2) drugi dio: redoviti postupak, 3) treći dio: skraćeni postupak, 4) četvrti dio: posebni postupci. Prema cjelini zakonskih odredaba koja vrijede prvenstveno za redoviti kazneni postupak,³⁶ navedeni dijelovi u sadržajnom smislu obuhvaćaju sljedeće odredbe:

1) Prvi dio - Opće odredbe: uvodne odredbe (čl. 1-18.), nadležnost sudova (čl. 19-31.), izuzeće (čl. 32-37.), državni odvjetnik (čl. 38-42.), žrtva, oštećenik i privatni tužitelj (čl. 43-63.), okrivljenik i branitelj (čl. 64-77.), podnesci, elektronička isprava i zapisnik (čl. 78-88.), rokovi (čl. 89-94.), mjere osiguranja prisutnosti okrivljenika i druge mjere opreza (čl. 95-144.), troškovi kaznenog postupka (čl. 145-152.), imovinskopравни zahtjev (čl. 153-162.), odluke, dostava, razgledavanje spisa i predmeta, kaznena evidencija, osobni podaci, oduzete stvari (čl. 163-190.), pravna pomoć (čl. 191-196.), pretpostavke za kazneni progon i započinjanje kaznenog postupka (čl. 197-201.), značenje zakonskih izraza (čl. 202.).

2) Drugi dio - Redoviti postupak: kazneni progon (čl. 203-215.), istraga (čl. 216-239.), dokazne radnje (čl. 240-340.), optuživanje (čl. 341-367.), pripreme za raspravu i okončanje kaznenog postupka prije rasprave (čl. 368-386.), rasprava (čl. 387-447.), presuda (čl. 448-462.), C. Pravni lijekovi: redoviti pravni lijekovi (čl. 463-496.), izvanredni pravni lijekovi (čl. 497-519.).

3) Treći dio - Skraćeni postupak: zajedničke odredbe (čl. 520-539.), izdavanje kaznenog naloga i izricanje sudske opomene (čl. 540-548.).

4) Četvrti dio - Posebni postupci: postupak prema okrivljenicima s duševnim smetnjama (čl. 549-555.), postupak za oduzimanje predmeta

³⁵ O tome opširnije vidjeti: Pavišić, B., KPVE (2006), str. 19-27.

³⁶ Pravila redovitog postupka opća su i detaljno razrađena. Supsidijarno se primjenjuju na skraćeni postupak i na posebne postupke (čl. 203.).

i imovinske koristi (čl. 556-563.), postupak za opoziv uvjetne osude (čl. 564.), postupak za izdavanje tjeeralice i objave (čl. 565-569.), prijelazne i završne odredbe (čl. 570-575.).³⁷

Cjelinom navedenih zakonskih pravila, uređen je strukturalno i sadržajno na nov način hrvatski kazneni postupak.³⁸ Zapravo, na nov način uređen je prvenstveno prethodni postupak, jer se reforma i odnosila u najvećoj mjeri na taj stadij kaznenog postupka. Tim zakonom posebno su uređena pravna pravila koja se odnose na: kazneni progon (čl. 203-215.), istragu (čl. 216-239.), dokazne radnje (čl. 240-340.), optuživanje (čl. 341-367.), pripreme za raspravu i okončanje kaznenog postupka prije otvaranja rasprave (čl. 368-386.).³⁹ Kazneni progon, istraga i optuživanje čine nove strukturalne cjeline prethodnog postupka.

IV PREGLED NAJVAŽNIJIH NOVINA U ZAKONU

1. Opće odredbe (čl. 1-202.)

U općim odredbama nema posebnih bitnih novina, ali određenih revidiranja i poboljšanja pojedinih zakonskih odredaba ipak ima. Za koncepciju uvodnih napomena bile su važne tri preporuke: Preporuka R(87)18 (o pojednostavljenju kaznenog pravosuđa); Preporuka R(94)12 (o nezavisnosti, učinkovitosti i ulozi sudaca), i Preporuka R(95)12 (o upravljanju kaznenim pravosuđem).⁴⁰ U nastavku rada ukazat će se samo na najznačajnija opća načelna pravila u sklopu tih odredaba.

Tako, u članku 1. nov je stavak 2., kojim su izrijekom propisana načela *zakonitosti* i *razmjernosti* pri ograničenju prava i sloboda u kaznenom postupku. Načelo razmjernosti, prema praksi ESLJP općeprihvaćen je međunarodni standard.⁴¹ Značajan je i članak 2. koji uređuje *akuzatornost* kao temeljno načelo kaznenog postupka (*Anklageprinzip*). Akuzatornost

³⁷ Prema zakonskom tekstu: Pavišić, B., Zakon o kaznenom postupku, 2. izdanje, Naklada, Rijeka, 2009. (u nastavku: Pavišić, B., ZKP (2009)).

³⁸ O novom Zakonu o kaznenom postupku u Republici Hrvatskoj, koji je donesen 15.12.2008. godine, (NN 152/08, 76/09), opširnije vidjeti: Pavišić, B., Novi ZKP (2008), str. 489-602.

³⁹ Pojednostavljena postupanja u redovitom postupku ogledaju se u: neposrednom optuživanju (članak 341. stavak 2.), očitovanju okrivljenika o krivnji i pregovaranju o sankciji (članci 359-360.); "preskakanju" pojedinih stadija: donošenje presude na temelju sporazuma stranaka (članci 361-364.).

⁴⁰ Singer-Zadnik-Kovčo, Odluke tijela kaznenog postupka, HLJKPP, 2/2004., str. 637-682.

⁴¹ Zakonitost i razmjernost propisuje i članak 5. austrijskog ZKP: slične odredbe sadržane su i u člancima 99., 102., 127. njemačkog ZKP. O zahtjevima primjerenosti (*adeguatezza*), razmjernosti (*proporzionalità*) i stupnjevanja (*gradualità*), vidjeti: Spangher, Appunti sul nuovo processo penale, 2nda ed., Gorizia, 1992., str. 183.

u užem smislu shvaća se kao odvajanje funkcije suđenja od funkcije progona (*nemo iudex sine actore*).⁴² Novi Zakon razlikuje početak kaznenog progona od početka kaznenog postupka. Početak kaznenog progona uređuje članak 2. stavak 5. Kazneni progon može početi na dva načina: a) upisom kaznene prijave u upisnik kaznenih prijava ili b) svakom radnjom ili mjerom ograničenja osobnih prava i sloboda koju poduzima nadležno tijelo.⁴³ Za razliku od kaznenog progona, kazneni postupak počinje odlukom suda (čl. 17.). Presumpcija okrivljenikove nedužnosti (čl. 3.) i pravilo *in dubio pro reo*, u osnovi su ostali nepromijenjeni.⁴⁴

Članak 4. stavak 1. sadrži načelo jednakosti stranaka i branitelja u postupku dokazivanja činjenica na raspravi pred sudom.⁴⁵ Ta zakonska odredba (stavak 2.) uređuje dužnost suda i državnih tijela koja sudjeluju u kaznenom postupku da s jednakom pažnjom ispituju i utvrđuju činjenice koje terete okrivljenika ali i one koje mu idu u korist. Stavak 3. istog članka propisuje dužnost državnog odvjetništva, istražitelja i policije da neovisno i nepristrano razjašnjavaju sumnju o kaznenom djelu za koje se kazneni progon provodi po službenoj dužnosti. Odredbe o materijalnoj i formalnoj obrani nalaze se u članku 5.⁴⁶ Time se ostvarenje načelo *bonne foi* u kaznenom postupku.⁴⁷ Članak 6. nova je odredba u zakonu. Ona zabranjuje određena postupanja kojima se utječe na volju pri davanju iskaza. Osnova ove zakonske odredbe sadržana je u članku 3. EKLJP, ali i u nekim drugim konvencijama.⁴⁸ Odredba članka 7. propisuje katalog prava osobe protiv koje su poduzete mjere ograničenja osobne slobode ili druge prisilne mjere,⁴⁹ što je u skladu s člankom 5. EKLJP, člancima 1. i 2. Protokola 4 uz tu Konvenciju, člankom 9. stavci 1. i 2. MPGPP, te posebice članka 24. stavak 2. Ustava RH.⁵⁰

⁴² Usp. Pavišić B., Novi ZKP (2008), str. 524., bilj. 131.

⁴³ Kazneni progon su radnje koje ulaze u silogističku, a otkrivanje kaznenog djela i počinitelja jest heuristička kriminalistika; o tome: Pavišić, B. / Modly, D. / Veić, P., Kriminalistika, 3. izdanje, Zagreb, 2006., str. 46.

⁴⁴ O ovim načelima opširnije vidjeti: Grubiša, M., Činjenično stanje u krivičnom postupku, 2. izdanje, Zagreb, 1980., str. 17-30. (u nastavku: Grubiša, M., ČS (1980).

⁴⁵ Načelo jednakosti oružja (sredstava): *égalité des armes, equality of arms, parità delle armi, Waffengleichheit* sadrži i članak 14. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine prema članku 5. Zakona o izmjenama i dopunama tog Zakona (Službeni glasnik BiH, 58/2008.).

⁴⁶ Grubiša, M., Formalna obrana i njezina stvarnost prema pozitivnom pravu, teoriji i sudskoj praksi, Odvjetnik, 1-2/1983.; Matijević, N., Nove zadaće i stare nedaće branitelja u kaznenom postupku, HLJKPP, 2/2002., str. 341-348.

⁴⁷ Usp. Kos, D., Odgovorna obrana okrivljenika u kaznenom postupku – postupak pred optužnim vijećem, HKLJPP, vol. 16, 2/2009., str. 573-582.

⁴⁸ Npr. u Europskoj konvenciji protiv torture, Konvenciji UN protiv mučenja i drugih okrutnih, ponižavajućih postupanja i nekim drugim.

⁴⁹ U njemačkom zakonodavstvu poznata kao *Rechtliches Gehör* (članak 103. stavak 1. njem. *Grundgesetz*).

⁵⁰ Usp. Pavišić B., Novi ZKP (2008), str. 527., isti autor, KPVE (2006), str. 23. i 24, bilj. 31.

Odredba o slobodnoj ocjeni dokaza (članak 9.)⁵¹ istovjetna je odredbi članka 9. prethodnoga ZKP. U tom članku nova je odredba u stavku 2. kojom se obvezuje sud i drugo tijelo da izloži razloge odluke koju je donijelo, što je sukladno stajalištima većeg broja presuda ESLJP.

Načelo zabrane uporabe nezakonito pribavljenih dokaza (članak 10.)⁵² izrijekom je propisano u više zakonskih odredaba: npr. u člancima: 249., 261. stavak 6., 297., 299., 333. stavak 2., 335. stavak 8., znatnije je revidirana. Tako, novom odredbom stavka 3. propisano je kada se ipak ne radi o nezakonitim dokazima.⁵³ Načelo suđenja u razumnom roku (članak 11.), *ne bis in idem* (članak 12.), zabrana *reformatio in peius* (članak 13.)⁵⁴ naknada štete osobi koja je neopravdano osuđena za kazneno djelo ili je neosnovano uhićena, nisu bitnije mijenjane u odnosu na dosadašnja zakonska rješenja.

Bitna novost ovog Zakona je izričito uvođenje *žrtve* među sudionike kaznenog postupka (članak 16.)⁵⁵ Zakon razdvaja prava koja ima žrtva od prava koja ostvaruje oštećenik. Pojam žrtve pojmovno je određen u članku 202. stavku 10., što je u skladu s međunarodnim standardima.⁵⁶

Odredba članka 17. regulira započinjanje kaznenog postupka, koji je usklađen je s novom koncepcijom prethodnog postupka. Početak kaznenog postupka vezan je za odgovarajuću odluku suda.

⁵¹ Članak 14. austrijskog ZKP.

⁵² O ocjeni zakonitosti dokaza iz perspektive prava na pravični postupak iz čl. 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i poredbenopravnom pregledu upotrebe nezakonitih dokaza, vidjeti: *Bojanić, I. / Đurđević, Z.*, Dopuštenost uporabe dokaza pribavljenih kršenjem temeljnih ljudskih prava, HLJKPP, vol 15, 2/2008., str. 973-1003.

⁵³ O nezakonitim dokazima vidjeti: *Krapac, D.*, KPP (2007), str. 384-389, *Bayer, B.*, Pravno nevaljali dokazi i posljedice njihove upotrebe kod donošenja sudskih odluka u krivičnom postupku, *Pravni život*, 5/1978.

⁵⁴ Međunarodni izvori ljudskih prava, kao ni Ustav RH, ne predviđaju izričito tu zabranu. I pored toga, ona se danas uzima kao neizostavna sastavnica načela vladavine prava. Zabrana *reformatio in peius* među načelnim odredbama predviđena je i u članku 17. austrijskog StPO (*Verbot der Verschlechterung*), članku 331. stavku 1. njemačkog ZKP (*Das Verschlechterungsverbot*) te članku 597. stavku 3. CPP CH. Usp. *Pavišić, B.*, Komentar Zakona o kaznenom postupku, Rijeka, 2005., str. 479-480. (u nastavku: *Pavišić, B.*, Komentar (2005).

⁵⁵ Posebna prava žrtve propisana su i u člancima 43-46. austrijskog ZKP.

⁵⁶ Npr. članku A 1-3. Deklaracije Ujedinjenih naroda o žrtvama kaznenih djela i zlouporaba vlasti. *The United Nations Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Powers* od 29.11.1985. (A/Res./40/34). Prema toj deklaraciji žrtva ima: a) pravo da se prema njoj postupa s poštovanjem i uvažavanjem (*the right to be treated with respect and recognition*); b) pravo da bude upoznata s pravom na odgovarajuću potporu (*the right to be referred to adequate support services*); c) pravo dobivati obavijesti o predmetu (*the right to receive information about the progress of the case*); c) pravo sudjelovati u postupku i predlagati donošenje odluke (*the right to be present and give input to the decision-making*); d) pravo na stručnog savjetnika (*the right to counsel*); e) pravo na fizičku zaštitu i zaštitu privatnosti (*the right to protection of physical safety and privacy*); f) pravo na naknadu štete od počinitelja i države (*the right of compensation, from both the offender and the State*); prema: *Pavišić B.*, Novi ZKP (2008), str. 532-533., bilj. 168.

Glava IV. sadrži opće odredbe o pravima i dužnostima državnog odvjetnika. Novi položaj, nova prava i dužnosti državnog odvjetnika u kaznenom postupku, krupna su novina u novom Zakonu.⁵⁷ Tako, državni odvjetnik pokreće i vodi istragu (članak 38. stavak 2. točke 3. i 4.), što je sukladno većem broju aktualnih europskih sustava.⁵⁸ Judicijalizirana istraga koju vodi istražni sudac zadržana je u svega nekoliko zemalja, a u nekim od njih samo za određena kaznena djela.⁵⁹ Novije reforme kaznenog postupka općenito su išle za tim da se istraga izmjesti iz ruku suca u ruke tužitelja. Na taj način državni odvjetnik postaje *dominus litis* prethodnog postupka. Takav je položaj državnog odvjetnika, prema stajalištu doktrine i kriminalne politike, bolje usklađen s akuzatornom strukturom kaznenog postupka.⁶⁰ Prava i dužnosti državnog odvjetnika uređeni su prema standardima koji su sadržani u brojnim europskim izvorima, prije svega u vrlo opsežnoj Preporuci R(00)19 i njezinu Memorandumu.

Zakonom je posebno ureden odnos državnog odvjetnika i policije, koji zahtijeva hitne i odlučne promjene u njihovom postupanju, što je važno za sam ishod kaznenog postupka. Uloga suda u prethodnom postupku sada je bitno drukčija. Sud u prethodnom postupku odlučuje, a ne istražuje. Više nema istražnog suca kao operativnog sudskog tijela. Sud zadržava, čak i proširuje zadaće odlučivanja o postupovnim radnjama. On postaje jamac zaštite prava i sloboda (*juge des libertés*), neutralni “treći”, u sukobu dviju stranaka. Postupovni položaj suda u novom je zakonu dosljedno proveden od početka do kraja postupka. Sud prestaje biti “protivnik” okrivljenika, on je neutralan, arbitar u sporu kojega već u toj fazi vode dvije suprotstavljene stranke: državni odvjetnik i okrivljenik (s braniteljem).⁶¹

Zakon je također posebno uredio prava žrtve,⁶² oštećenika,⁶³ ošteće-

⁵⁷ Usp. *Ljubanović, V.*, Državno odvjetništvo – pitanja položaja i zadataka po novom ZKP-u s posebnim naglaskom na iskustva prakse, HLJKPP, 2/2000., str. 683-716; *Krstulović, A.*, Uloga državnog odvjetnika u suvremenom prethodnom postupku, HLJKPP, 2/2004.

⁵⁸ Usp. *Pradel, Droit pénal comparé*, 2-e éd., Paris, 2002., str. 372-380.

⁵⁹ Sudska istraga u europsko kontinentalno pravo uvedena je prema francuskom *Code d'instruction criminelle (CIC)* iz 1808. Neke zemlje (npr. Francuska), sudsku istragu predviđaju samo za određena kaznena djela, a u pravilu uz nju predviđaju i druga tijela s istražnim ovlastima. Judicijaliziranu istragu napustile su Njemačka (1975.), Italija (1988./1989.), Austrija (2004./2008.) i Švicarska (2007./2010.).

⁶⁰ Sudska istraga je bitna značajka inkvizitornog postupka.

⁶¹ O tome posebice: *Pavišić B.*, Novi ZKP (2008), str. 536-537.

⁶² Žrtva kaznenog djela jest svaka fizička osoba kojoj je neko dobro ili pravo kaznenim djelom *izravno* ugroženo, povrijeđeno ili uništeno, o tome: *Šeparović, Z.*, Viktimologija: studije o žrtvama, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 1987., str. 99.

⁶³ Oštećenik je osoba čije je kakvo osobno ili imovinsko pravo kaznenim djelom povrijeđeno ili ugroženo. Pojam oštećenika određen se s tri elementa: (1) pravom kao objektom povrede ili ugrožavanja, (2) zakonskim obilježjima kaznenog djela i (3) konkretnim počinjenjem kaznenog djela. O tome, *Pavišić, B.*, Komentar (2005), str. 71.

nika kao tužitelja i privatnog tužitelja.⁶⁴ Hrvatski zakonodavac se pridružio skupini sustava suvremenih država koji žrtvi osiguravaju poseban položaj u kaznenom postupku, neovisno o pravima oštećenika. Tako, Zakon slijedi praksu ESLJP o tome da žrtva ima posebna prava stoga što je kaznenim djelom povrijeđeno njezino pravo, a ne (samo) zato što joj je tim djelom nanesena šteta.⁶⁵ Položaj oštećenika i privatnog tužitelja uređen je na isti način kao i dosadašnjim ZKP.⁶⁶ Ipak, u uređenju imovinskopopravnog zahtjeva uvedeno je nekoliko novosti.

Glava VI. sadrži značajnu novost time što u naslovu izričito ističe okrivljenika kao glavnog subjekta kaznenog postupka, te pri tom sustavno nabraja njegova prava u kaznenom postupku.⁶⁷ Katalog tih prava svojim sadržajem, ali i redoslijedom, odgovara temeljnim pravima koja predviđaju PPGPP, EKLJP i Ustav RH.⁶⁸ Većina tih prava, međutim, uređena je na isti način kao i u prijašnjem ZKP. Treba, ipak, izdvojiti članak 66. u kojemu su predviđeni svi slučajevi u kojima okrivljenik mora imati branitelja (slučajevi obvezne obrane).⁶⁹ Ta su pravna pravila detaljno uređena na odgovarajućim mjestima u zakonu.

Zakon u glavi IX. uređuje mjere osiguranja prisutnosti okrivljenika i druge mjere opreza (članci 95-144.). To su sljedeće mjere: 1) poziv okrivljeniku, 2) dovođenje, 4) mjere opreza, 5) jamstvo, 6) uhićenje, 7) pritvor,⁷⁰ 8) kućni zatvor i 9) istražni zatvor. Novine se odnose na: sustavnost, vrste, sadržaj i modalitete primjene pojedinih mjera.⁷¹ One su uređene shodno odredbama članka 10, 11. i 14. MPGPP, članka 5. EKLJP, Protokola 4 uz Konvenciju te članka 22-24. i 25. stavka 2. Ustava RH.

Posebne novine odnose se na pritvor, istražni zatvor i kućni zatvor. Tako, pritvor kao prva, kratkotrajna mjera lišavanja slobode, koju nalaže državni odvjetnik, može trajati 48 sati (nije ju poznavao dosadašnji ZKP).⁷²

⁶⁴ Krapac, D. / Lončarević, Oštećenik kao tužitelj u krivičnom postupku, Zagreb, 1985.; Kraus, B., Oštećenik u krivičnom postupku, Jugoslavenska revija za krivično pravo i kriminologiju, 4/1982.

⁶⁵ Usp. Pavišić B., Novi ZKP (2008), str. 538.

⁶⁶ O pravnom položaju oštećenika u kaznenom postupku, vidjeti: Tomašević, G. / Pajčić, M., Subjekti u kaznenom postupku: pravni položaj žrtve i oštećenika u novom hrvatskom kaznenom postupku, HKLJPP 2/2008., str. 817-857., Dautbegović, B. / Pivić, N., Položaj oštećenog u krivičnom postupku BiH, Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, Zenica, br. 1/2010.

⁶⁷ Katalog prava okrivljenika nabraja i članak 49. austrijskog ZKP (*Rechte des Beschuldigten*).

⁶⁸ Pavišić, B., KPVE (2006), str. 400.

⁶⁹ Usp. članak 61. austrijskog ZKP (*notwendige Verteidigung*) i članke 130. i 132. CPP CH.

⁷⁰ O mjeri pritvora posebice vidjeti: Josipović, I., Uhićenje i pritvor, Targa, Zagreb, 1998., *isti autor*, Neka pitanja preventivnog oduzimanja slobode u hrvatskom kaznenom postupku, HLJKPP, 1/1994., Ljubanović, V., Problematika pritvora u kaznenom postupku, Pravni vjesnik, 1-2/1998.

⁷¹ O tome: Pavišić B., Novi ZKP (2008), str. 541.

⁷² Članci 112-118. Usp. Mittermayer, Insitut zadržavanja – primjena u Istražnom centru Županijskog suda u Zagrebu u 2007. godini, HKLJPP, 1/2008., str. 112-116.

Protiv odluke o pritvoru koju donosi državni odvjetnik, okrivljenik ima pravo žalbe. O žalbi okrivljenika odlučuje sudac istrage. Pritvor se može produžiti za isto vrijeme, ali samo odlukom suca istrage protiv koje uhićenik također ima pravo žalbe. Takvo je uređenje pritvora usklađeno s člankom 5.3. EKLJP.

Istražni zatvor je mjera lišenja slobode koji može trajati zakonom određeno vrijeme prije presude.⁷³ Odluku o istražnom zatvoru donosi sud. Za određivanje istražnog zatvora zahtijevaju se kumulativni uvjeti: (1) postojanje osnovane sumnje da je osoba počinila kazneno djelo (opća osnova) i (2) vjerojatnost postojanja razloga istražnog zatvora (posebna osnova), što je u skladu s odredbom članka 9.3. MPGPP, članka 5.4. EKLJP i članka 24. Ustava RH. Opću osnovu istražnog zatvora, prema Zakonu, uvijek valja utvrditi *in concreto*. Osnove pritvora propisane su člankom 123. stavkom 1. točkama 1-5. Pri određivanju pritvora zakon je imao u vidu Preporuku R(80)11 koja zahtijeva da se za istražni zatvor kao opći uvjet prije svega mora utvrditi da je lišavanje slobode prije suđenja nužna mjera, da nije nikad apsolutno obvezatna te da se ne smije primijeniti radi "prerušenog" kažnjavanja.

Kućni zatvor detaljnije je uređen u člancima 119-121. Može se odrediti po svim osnovama određivanja istražnog zatvora, a ne samo zbog opasnosti od bijega. U odredbama o kućnom zatvoru Zakon predviđa pristanak ukućana na mjere tehničkog nadzora.

Imovinskopravni zahtjev je koncepcijski uređen kao i u dosadašnjem ZKP. Novina je da se sada imovinskopravni zahtjev može odnositi na zahtjev koji se može podnijeti u parnici, što znači da je mogućnost podnošenja imovinskopravnog zahtjeva izjednačena s mogućim okvirom podizanja građanske tužbe.⁷⁴

2. Redoviti postupak

Zakonske odredbe koje uređuju redoviti postupak nalaze se u drugom dijelu Zakona, a razvrstane su u tri odjeljka: A) prethodni postupak, B) rasprava i presuda i C) pravni lijekovi.

Redoviti postupak vodi se za kaznena djela za koja je propisana nadležnost županijskog suda (članak 203.). Kaznena djela za koja se provodi redoviti kazneni postupak dijele se u dvije skupine: 1) kaznena djela za koja je obvezatna istraga i 2) kaznena djela za koja je istraga fakultativna.

⁷³ Članci 122-134. Sadržajno, to je pritvor prema ZKP/97 (*pre-trial detention*).

⁷⁴ Popularna tužba (*actio civilis*) vrlo je detaljno uređena u člancima 122-126. CPP CH.

Obvezatna je istraga za kaznena djela za koja je propisana kazna dugotrajnog zatvora te za zakonom izričito propisana kaznena djela (članak 216.). Za sva druga kaznena djela za koja se vodi redoviti kazneni postupak istraga nije obvezatna. Istrage nema u skraćenom postupku. Zakon predviđa za sva kaznena djela mogućnost provođenja dokaznih radnji prije početka istrage, koje ne treba poistovjetiti s ranijim hitnim istražnim radnjama. Pravila postupanja u redovitom postupku imaju opće značenje. Supsidijarno se primjenjuju na skraćeni postupak i posebne postupke kad za te vrste postupaka nema posebnih pravila (članak 203. stavak 2.). U okviru zakonskih odredaba o prethodnom postupku, posebno su uređeni: 1) kazneni progon, 2) istraga i 3) dokazne radnje.

2.1. Kazneni progon

Ova skupina zakonskih pravila uređuje: kaznenu prijavu (članci 204.-206.), izvide kaznenih djela (članci 207-211.), odbacivanje kaznene prijave i odustajanje od kaznenog progona prema posebnom zakonu (članak 212.), te dokazne radnje prije početka postupka (članci 213-215.). U toj materiji bitna je novina uspostava drukčijeg odnosa između državnog odvjetnika i policije. Prema zakonu, kazneni progon mogu poduzeti: žrtva, obični građanin, sud i posebno državno tijelo (državni odvjetnik). Kazneni progon vodi i usmjerava državni odvjetnik, u suradnji s policijom i drugim državnim tijelima. Kaznena prijava (*notitia criminalis*) je pisana ili na drugi način priopćena obavijest državnom odvjetniku o počinjenom kaznenom djelu koje se progoni po službenoj dužnosti.⁷⁵ Podnosi se nadležnom državnom odvjetniku izravno ili posredno, protiv poznatog ili nepoznatog počinitelja, koji je dužan provjeriti navode iz prijave prije njezina odbacivanja. Prihvaćenjem kaznene prijave i njezinim upisivanjem u poseban upisnik, započinje kazneni progon.

2.2. Istraga

Glava XVII. uređuje istragu (članci 216-234.). Zakon istragu regulira s tri cjeline pravila: 1) pokretanje, tijek i okončanje istrage, 2) dokazno ročište, 3) pouka o pravima. Glavna i središnja novina u Zakonu je da istragu provodi državni odvjetnik, a ne više sud kao prije. Istraga koju provodi državni odvjetnik koncepcijski je i provedbeno različita od sudske istrage. Ona započinje nalogom državnog odvjetnika. Započinjnjem istrage državni odvjetnik nema pravo na zahvate u prava i slobode osumnjičenika, osim

⁷⁵ Pavišić B., ZKP (2009), str. 291.

u iznimnim slučajevima. Odluku o tome donosi sud. Istraga je obvezatna za dvije skupine kaznenih djela: a) za koja je propisana kazna dugotrajnog zatvora, i b) pojedinačna, zakonom određena kaznena djela. Za sva druga kaznena djela istraga nije obvezna. Za kaznena djela za koja se vodi skraćeni postupak istraga nije predviđena. U okviru tih odredaba postoje i druge novine. Tako, istraga se može provoditi i protiv nepoznatog počinitelja, spoznajni uvjet su sada osnove sumnje, a ne osnovana sumnja, osumnjičenik nema pravno sredstvo protiv naloga o provođenju istrage, što je sukladno inozemnim zakonicima,⁷⁶ zahvati u prava osumnjičenika uvjetovani su, u pravilu, odlukom suda, osumnjičenik mora biti ispitan prije okončanja istrage i poučen o pravima, osim ako nije predloženo suđenje u odsutnosti, osumnjičenik tijekom istrage može predlagati provođenje radnji. Zakon ne poznaje paralelnu tzv. "braniteljsku istragu," imajući u vidu ne baš dobra iskustva s njom u Italiji. Istražitelj je nov subjekt kaznenog postupka. To je osoba koja na temelju zakonske ovlasti poduzima radnje po nalogu državnog odvjetnika.⁷⁷ Iskustva europskih zemalja pokazuju da se tužiteljska istraga često u praksi svodi na policijsko istraživanje.⁷⁸

Novi koncept istrage traži od državnih odvjetnika i policije, ali i sudaca i odvjetnika, dobru pripremu. Državni odvjetnik je taj koji mora paziti da se sve radnje istražitelja, policije i drugih tijela provode u skladu sa zakonom, posebno u pogledu ispitivanja okrivljenika i zakonitog pribavljanja dokaza.⁷⁹

Sudac istrage nov je subjekt u kaznenom postupku. On odlučuje o međusobnim odnosima sudionika postupka.⁸⁰ Zakon je bitno drukčije uredio položaj suda. Tijekom cijelog postupka on postaje središte odlučivanja o pitanjima postupovnih odnosa njegovih subjekata.⁸¹ Tako, odlučuje o zahvatima u slobode i prava građana, i time postaje „sudac sloboda“. Sudac istrage provodi dokazno ročište (članci 235-238.), što je također nova ustanova hrvatskog kaznenog postupka. Dokazno ročište u određenim se slučajevima obvezno provodi, a u drugima podložno je odluci suca istra-

⁷⁶ Usp. članak 98. austrijskog ZKP, zatim članak 160. njemačkog ZKP. CPP CH predviđa da se prethodni postupak vodi ili kao „policijsko istraživanje“ ili kao „državnoodvjetnička istraga“, koja započinje nalogom državnog odvjetnika koji ne mora biti obrazložen i protiv kojega nije dopušten pravni lijek (članak 309. stavak 3. CPP CH).

⁷⁷ Pavišić B., Novi ZKP (2008), str. 558. i bilj. 296.

⁷⁸ U Njemačkoj se za državnog odvjetnika kaže da je "glava bez ruku" (*Das Kopf ohne Hände*), prema: Pavišić B., Novi ZKP (2008), str. 558. i bilj. 296.

⁷⁹ Novosel, D., Tijek kaznenog postupka – kazneni progon i istraga, HKLJPP, vol. 15, 2/2008., str. 691-727. (u nastavku: Novosel, D., Tijek kaznenog postupka (2008).

⁸⁰ Usp. Pavišić B., Novi ZKP (2008), str. 559.

⁸¹ O tome Pavišić B., Novi ZKP (2008), str. 559. O novom položaju državnog odvjetnika i okrivljenika te oštećenika i žrtve, ali i suca istrage u postupku kaznenog progona i istrage, vidjeti: Novosel, D., Tijek kaznenog postupka (2008), str. 691-727.

ge. To ročište služi za kontradiktorno prikupljanje dokaza u prethodnom postupku. Njegova je bitna značajka da je to sudska radnja, da se provodi kontradiktorno i da se njime pribavljaju dokazi koji se izravno mogu upotrijebiti na raspravi.

U tijeku kaznenog progona i istrage kao isključivo sudske radnje Zakon predviđa: a) određivanje jamstva, b) odlučivanje o kućnom zatvoru, c) istražnom zatvoru, d) troškovima postupka, e) privremenim mjerama osiguranja, f) uništavanju predmeta, g) određivanju audio-video konferencije, h) odlučivanju o provođenju istrage na zahtjev oštećenika, i) prekidu ili obustavi istrage, j) provođenju dokaznog ročišta, k) postupanju s podacima, l) davanju bankovnih podataka i praćenju platnog prometa i financijske transakcije, lj) nalaganju obustave financijske transakcije, m) ispitivanju djeteta kao svjedoka, n) odlučivanju o ispitivanju i ispitivanje zaštićenog svjedoka, nj) određivanju ekshumacije, o) odlučivanju o smještaju u zdravstvenu ustanovu radi promatranja, p) nalaganju zadržavanja pošiljaka.⁸²

2.3. Dokazne radnje

Glava XVIII. sadrži zakonska pravila o dokaznim radnjama (članci 240-340.). Ta su pravila u najvećoj mjeri istovjetna ranijem uređenju, neka su izmijenjena i dopunjena, a dodane su i odredbe o novim dokaznim radnjama. Zakon poznaje ukupno dvanaest dokaznih radnji (prije osam). To su: 1) pretraga, 2) privremeno oduzimanje predmeta, 3) ispitivanje okrivljenika, 4) ispitivanje svjedoka, 5) prepoznavanje, 6) očevid, 7) uzimanje otisaka prstiju i otisaka drugih dijelova tijela, 8) vještačenje, 9) dokaz ispravom, 10) dokaz snimkom, 11) elektronički (digitalni) dokaz, 12) posebne dokazne radnje.⁸³ Nove dokazne radnje su: dokaz snimkom, dokaz ispravom, elektronički dokaz i posebne dokazne radnje. Svaka od ovih radnji posebno je uređena Zakonom.⁸⁴

3. Optuživanje

Zakon je normirao optuživanje kao novu fazu kaznenog postupka (članci 341-367.). Ta zakonska pravila podijeljena su u osam odsjeka: 1) podizanje, sadržaj i predaja optužnice, 2) prethodno ispitivanje i odgo-

⁸² Prema: *Pavišić B.*, Novi ZKP (2008), str. 559-560.

⁸³ O uređenju dokaznih radnji radi pribavljanja predmeta za potrebe kaznenog postupka, vidjeti: *Ivičević Karas, E.*, Radnje i mjere procesne prisile radi pribavljanja predmeta za potrebe kaznenog postupka (novine u prijedlogu Zakona o kaznenom postupku iz lipnja 2008.), HLJKPP, vol 15, 2/2008., str. 939-971.

⁸⁴ O načinu poduzimanja dokaznih radnji, posebne o novom uređenju tih radnji, vidjeti: *Ljubanović, V.*, / *Kralj, T.*, / *Gluščić, S.*, Dokazne radnje: novine pri utvrđivanju činjenica u prethodnom postupku, HLJKPP, vol. 15, 2/2008., str. 859-887.

vor na optužnicu, 3) odgovor na optužnicu te dostava optužnice na daljnje ispitivanje pred optužnim vijećem,⁸⁵ 4) odlučivanje o potvrđivanju optužnice, 5) očitovanje okrivljenika o krivnji i pregovaranju o sankciji, 6) donošenje presude na temelju sporazuma stranaka,⁸⁶ 7) povlačenje i izmjena optužnice, 8), upućivanje raspravnog spisa na suđenje. Optuživanje, kao zasebnu fazu postupka poznaju i inozemni zakoni.⁸⁷ Bitne značajke te faze su: a) obvezno ispitivanje (svake) optužnice,⁸⁸ b) mogućnost novih oblika priznanja krivnje, c) mogućnost sporazumijevanja stranaka o krivnji i sankciji,⁸⁹ d) šire ovlasti suda da odbaci optužnicu ili da je vrati na ispravak i dopunu i e) mogućnost državnog odvjetnika da povuče optužnicu.⁹⁰ Optuživanje je dakle nova cjelina propisa koja je bitna za provedbu načela jednakosti oružja, ali i efikasnijem i ekonomičnijem provođenju kaznenog postupka. Optužnica i prigovori protiv optužnice u prijašnjem ZKP nisu imali takvu važnost. Ova nova faza i njezin novi ustroj omogućuje sudu preliminarno ispitivanje optužnice, sporazumijevanje strankama o krivnji i sankciji s ciljem izbjegavanja rasprave. Novina je i sastavljanje raspravnog spisa koji treba omogućiti cjelovitu i kontinuiranu raspravu.

4. Rasprava

U drugom (B) dijelu odredaba o redovitom postupku (čl. 368-462.) uređena je: 1) rasprava i 2) presuda. Zakon više ne poznaje glavnu raspravu (njem. *Hauptverhandlung*), već samo raspravu (tal. *Dibattimento*).

4.1. Tijek rasprave

Zakon sadrži posebne odredbe o pripremi za raspravu i okončanje kaznenog postupka prije otvaranja rasprave (čl. 368-386.). Tim je odredbama posebno normirano: 1) pripremno ročište, 2) obustava kaznenog postupka

⁸⁵ Članci 348-353. Ta cjelina pravila uređena je prema modelu europskih sustava: usp. čl. 416.-433. CPP CH, čl. 226-233. Zakona o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine.

⁸⁶ Članci 361-364. Slične odredbe o primjeni kazne na temelju sporazuma stranaka (*applicazione della pena su richiesta delle parti*) nalaze se u člancima 444-448. CPP CH.

⁸⁷ Vidjeti članke 199-211. njemačkog ZKP, članke 324-327. CPP CH.

⁸⁸ O kontroli optužnice po njezinu podnošenju, sužavanju predmeta budućeg raspravljanja na sporne činjenice, uz proširivanje mogućnosti sporazumijevanja stranaka te jačanje akuzatornog načela na raspravi, ali i o formalno novim stadijima postupka (kontrola optužnice od strane suca istrage, kontradiktorno ročište pred optužnim vijećem, pripremno ročište), opširnije vidjeti: *Tripalo, D.*, Tijek kaznenog postupka - kontrola optužnice, rasprava, pravni lijekovi, HLJKPP, vol. 15, 2/2008., str. 729-751.

⁸⁹ Opširnije vidjeti: *Krstulović, A.*, Nagodbe stranaka u suvremenom kaznenom postupku, Zagreb, 2007. str. 209.

⁹⁰ Prema: *Pavišić B.*, Novi ZKP (2008), str. 573.

i 3) određivanje rasprave. Odredbe o pripremi rasprave su nove odredbe, bitno drukčije od prijašnjih. Pripremno ročište (članak 370.) obvezatno je za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora iznad petnaest godina. U predmetima drugih kaznenih djela, ocjenu o tome donosi predsjednik vijeća na temelju navoda u optužnici i prirode predloženih dokaza. Zadaća je pripremnog ročišta: a) iznošenje dokaza koje će stranke izvesti na raspravi, b) predlaganje novih dokaza, c) pribavljanje spisa i predmeta, d) pouka o imovinskopravnom zahtjevu, e) razdvajanje postupka ako za to postoje razlozi, f) preliminarno očitovanje o optužnici, g) obrazlaganje dokaza koji će se izvesti na raspravi i očitovanje o tome protivne stranke, h) odlučivanje o istražnom zatvoru.⁹¹ Pripremno ročište provodi se pred predsjednikom vijeća.

Zakon je posebno detaljno uredio raspravu (čl. 387-447.). Tom skupinom zakonskih pravila uređena je: 1) javnost rasprave, 2) upravljanje raspravom, 3) pretpostavke za održavanje rasprave, 4) odgoda i prekid rasprave, 5) zapisnik o raspravi, 6) početak rasprave i uvodni govori stranaka, 7) dokazni postupak, 8) izmjena i proširenje optužbe, 9) završni govori stranaka. Rasprava je središnji i najvažniji stadij kaznenog postupka na kojoj se u usmenom, kontradiktornom i javnom raspravljanju u najpotpunijoj mjeri ostvaruju temeljna načela i postupovne funkcije subjekta kaznenog postupka.⁹² Danas, suvremena zakonodavstva idu za tim da uvedu pravila koja imaju svrhu pripremanja rasprave, kao i mogućnosti okončanja kaznenog postupka bez prolaska glavnim stadijem, njegovim "zaobilaženjem" ili "preskakanjem".⁹³

Novi ZKP nije uveo ni koncepcijske ni sadržajne bitnije promjene u raspravi, kao središnjem stadiju postupka, budući da je i u dosadašnjem zakonu rasprava u redovitom postupku već bila u dobroj mjeri uređena prema modelu rasprave akuzatornog postupka. Iako je, dakle, raspored zakonskih cjelina jednak kao i do sada, ipak ima i nekoliko značajnih novina o raspravi. Tako, zakon propisuje mogućnost suđenja u odsutnosti opuženika pod sljedećim uvjetima: a) postojanje osobito važnih razloga, b) nemogućnost suđenja u stranoj državi, c) nemogućnost izručenja i d) bijeg.⁹⁴ Suđenje u odsutnosti predviđaju i inozemni zakoni.⁹⁵

Dokazni postupak predstavlja najvažniji dio središnjeg stadija kaznenog postupka. O tome kako je uređen dokazni postupak ovisi kakvoća

⁹¹ O tome: *Pavišić B.*, Novi ZKP (2008), str. 576.

⁹² *Zlatarić, B. / Damaška, M.*, Rječnik kaznenog prava i postupka, Zagreb, 1966., str. 286.

⁹³ Tako *Krapac, D.*, Kazneno procesno pravo, knjiga I., Zagreb, 2000., str. 121.

⁹⁴ To je u skladu s Preporukom R(75)11 o kriterijima za suđenje u odsutnosti okrivljenika.

⁹⁵ Članak 401. stavak 3. Usp. članke 366-371. CPP CH, članke 412-427. austrijskog ZKP, članke 231-237. njemačkog ZKP, te članke 627-641. francuskog ZKP.

sudskih odluka, jer samo pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje omogućuje donošenje pravilnih i zakonitih odluka.⁹⁶

Značajna promjena ostvarena je u području pravila o izvođenju dokaza. Po novom zakonu, dokazni postupak uređen je prema sustavu akuzatornog modela.⁹⁷ "Tehnologijska" komponenta izvođenja dokaza obuhvaća načelno pravilo o redoslijedu izvođenja dokaza, a „sadržajna“ komponenta pravila o izravnom i unakrsnom ispitivanju svjedoka i vještaka. „Spoznajna“ komponenta razumijeva dokaznu inicijativu stranaka i akuzatornost postupka.⁹⁸ Izravno, unakrsno i dodatno ispitivanje na raspravi, bitna je novost koja dovodi do bitno drukčije aktivnosti državnog odvjetnika i branitelja. Zakon izričito uređuje izravno (glavno) i unakrsno ispitivanje. Izravno ispitivanje provodi stranka koja je predložila izvođenje odgovarajućeg dokaza. Provodi se na način koji je svojstven akuzatornom sustavu *common law*.⁹⁹

Teret dokaza je prije svega na tužitelju (*actore non probante, reus absolvitur*). Prema Zakonu, rasprava nije više sudska, nego stranačka rasprava pred sudom. Zakon je tako postavio nove okvire i zahtjeve pred same sudionike postupka na raspravi, posebice u dokaznom postupku. To je krupna promjena koja zahtijeva od stranaka, ponajprije od državnog odvjetnika pojačanu aktivnost na raspravi. Dokazno pravo postaje prostor izravnog sučeljavanja optužbe i obrane.

Sud ima vrlo ograničene mogućnosti djelovanja u dokaznom postupku na vlastiti poticaj. Više nema *inkvizitorne maksime* koja je omogućavala naknadno popravljanje propusta stranaka u izvođenju dokaza. Ostaje dvojbeno je li trebalo zadržati u određenoj mjeri i nadalje tu mogućnost, prema kojoj bi sud mogao izvesti dokaze koje nisu predložile stranke, a potreba za izvođenjem i tih dokaza je nužna i opravdana. Materijalna istina više nije cilj kaznenog postupka¹⁰⁰ kao u nekim inozemnim sustavima.¹⁰¹ Zbog toga, ni u žalbenom postupku, ni u postupku o izvanrednim pravnim lijekovima (zahtjevu za zaštitu zakonitosti i zahtjevu za izvanred-

⁹⁶ Grubiša, M., Činjenično stanje u krivičnom postupku, 2. izdanje, Zagreb, 1980., str. 43. (u nastavku: Grubiša, M., ČS (1980).

⁹⁷ O odmaku od inkvizitornog prema akuzatornom načelu odnosno stranačkoj procesnoj koncepciji rasprave, vidjeti: Turudić, I., Dokazne radnje - novine u postupku utvrđivanja činjenica u raspravi, HLJKPP, vol. 15, 2/2008., str. 879-887.

⁹⁸ O tome posebice: Pavišić B., Novi ZKP (2008), str. 576

⁹⁹ Vidjeti: Pavišić, B. / Modly, D. / Veić, P., Kriminalistika, 3. izdanje, Zagreb, 2006., str. 430-432.

¹⁰⁰ Tako Pavišić B., Novi ZKP (2008), str. 578.

¹⁰¹ Članak 6. CPP CH (*principio della verità materiale*) predviđa da kaznene vlasti (*autorità penali*) moraju utvrditi tu istinu po službenoj dužnosti "*tutti i fatti rilevanti per il giudizio*", prema: Pavišić B., Novi ZKP (2008), str. 579.

no ispitivanje pravomoćne presude), instancijski sud ne pazi po službenoj dužnosti na činjenično stanje.

4.2. Presuda

Presuda je konačna odluka suda kojom je odlučio o kaznenopravnom zahtjevu tužitelja. Opće odredbe o presudi odnose se na: 1) izricanje presude, 2) vrste presuda, 3) objavu presude i 4) izradu i dostavu pisane presude. Posebne odredbe sadržane su u drugim dijelovima zakona (o presudi na temelju sporazuma stranaka, o skraćenom postupku, presudi kojom se izriče da je okrivljenik počinio protupravno djelo itd.).

Presuda se, u pravilu, donosi nakon okončanja kaznenog postupka, ali se može donijeti i prije rasprave (npr. presuda na temelju sporazuma stranaka). Presuda se uvijek odnosi na djelo i počinitelja iz optužbe. Predmet odlučivanja može biti glavna stvar (*causa criminalis*), ali i sporedni predmeti (npr. odluka o imovinskopravnom zahtjevu, troškovima postupka i sl.). Zakon je propisao da presudu sud izriče nakon vijećanja i glasovanja i javno objavljuje (čl. 448.).

Sud može donijeti presudu kojom se: 1) optužba odbija (čl. 452.), 2) optuženik oslobađa od optužbe (čl. 453.) i 3) optuženik proglašava krivim (čl. 455.). Zakonski uvjeti za donošenje navedenih presuda identični su uvjetima koje je propisivao dosadašnji zakon. Novost kod donošenja osuđujuće presude je ta da je sud utvrdio nedvojbenu dokazanost (*beyond reasonable doubt*) počinjenja kaznenog djela iz optužbe, koji standard je svojstven *common law* sustavu.

Budući da je presuda posebna vrsta pisanog sastavka, ona se mora napisati i otpremiti u roku od mjesec dana od dana objave. Pisana presuda mora u cijelosti odgovarati presudi koja je objavljena. Presuda mora imati: 1) uvod, 2) izreku i 3) obrazloženje. Uvod sadrži opće podatke o sudu, kaznenom predmetu i sudionicima postupka. Izreka sadrži osobne podatke o optuženiku i odluku o kaznenom predmetu. U obrazloženju se navode razlozi za svaku točku presude (čl. 459.).

5. Pravni lijekovi

5.1. Redoviti pravni lijekovi

Treći dio odredba redovitog kaznenog postupka (C) uređuje pravne lijekove. U tom području nije bilo bitnih promjena, što znači da je materija

pravnih lijekova jednako uređena kao i u dosadašnjem zakonu. Smatra se, naime, da jednostavnost hrvatskog sustava pravnih lijekova ima ozbiljne prednosti pred prevladavajućim pluralitetnim modelima apelacije (priziva) i kasacije (poništenja), koji su česti u inozemnim izvorima.¹⁰²

Zakon je uredio redovite pravne lijekove (čl. 463-496.) u sljedećim odjeljcima: 1) žalba protiv presude prvostupanjskog suda, a u okviru nje: (a) pravo na podnošenje žalbe, (b) sadržaj žalbe, (c) žalbene osnove, (d) postupak o žalbi, (e) granice ispitivanja prvostupanjske presude, (f) odluke drugostupanjskog suda o žalbi; zatim, 2) žalba protiv odluke drugostupanjskog suda i 3) žalba protiv rješenja.

Koncepcija i sadržaj žalbe kao potpunog i jedinstvenog pravnog lijeka iz dosadašnjeg ZKP je zadržana. Ipak, uvedene su i neke novine. Tako, više nije moguća žalba protiv drugostupanjske presude u slučaju da je taj sud na raspravi utvrdio drukčije činjenično stanje, iz jednostavnog razloga što raspravu pred drugostupanjskim sudom zakon više ne poznaje. Naime, drugostupanjski sud odlučuje samo u sjednici vijeća (čl. 475. st. 1.). U *obrazloženju* novog Zakona je navedeno: "Zakon ne predviđa mogućnost održavanja drugostupanjske rasprave. Imajući u vidu da je provođenje drugostupanjske rasprave u aktualnoj praksi tek krajnje simbolično zastupljeno, zatim da prvostupanjski sud mora obvezatno provesti sve dokaze koje je naložio drugostupanjski sud, izostavljanje drugostupanjske rasprave je opravdano, a pridonosi ubrzanju postupka, ne utječući na prava sudionika."

Pravo na pobijanje presude donesene na temelju sporazuma stranaka ograničeno je na osnove bitnih povreda odredaba kaznenog postupka i povrede kaznenog zakona. Nova apsolutno bitna povreda odredaba kaznenog postupka jest propuštanje prvostupanjskog suda da u ponovljenom postupku (nakon što je bila ukinuta prije donesena presuda) postupi po uputi drugostupanjskog suda (izvede sve postupovne radnje i raspravi sva sporna pitanja na koja je bio upozoren. Određene novosti nalaze se i u odredbama o žalbi protiv rješenja. Više je izmjena u tom području zbog brojnosti i sadržaju pojedinih rješenja (npr. rješenja suca istrage) koja se često donose od započinjanja kaznenog postupka pa sve do njegova okončanja.

---

¹⁰² O tome, *Grubiša, M.*, Krivični postupak, Postupak o pravnim lijekovima, Zagreb, 1987., str. 23- 47, (u nastavku: *Grubiša, M.*, Postupak o pravnim lijekovima (1987); *Bayer, V.*, Problematika pravnih lijekova protiv prvostepenih krivičnih presuda u kontekstu suvremene reforme krivičnog procesnog prava, Rad, JAZU, knjiga 401, Zagreb, 1981. (u nastavku: *Bayer, V.*, Problematika (1981).

5.2. Izvanredni pravni lijekovi

Zako je posebno uredio izvanredne pravne lijekove (čl. 497-519.). Opravdanje uporabe više izvanrednih pravnih lijekova proizlazi iz potrebe za dodatnom zaštitom ljudskih prava i temeljenih sloboda građana od nezakonitih pravomoćnih sudskih odluka. U okviru ovih odredaba najvažnija je novost izostavljanje izvanrednog ublažavanja kazne iz registra tih pravnih lijekova. Nepravilnosti u izricanju kazni primjerenije je, prema zakonodavcu, otkloniti izvansudskim aktom pomilovanja, kojim se također mogu zaštititi prava osuđenika, a sudove u znatnoj mjeri rasteretiti od nepotrenog rada. Novi ZKP sadrži sljedeće izvanredne pravne lijekove: (1) obnova kaznenog postupka, (2) zahtjev za zaštitu zakonitosti i (3) zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude.

1) Obnova kaznenog postupka (članci 497-508.) je vrsta izvanrednoga pravnog lijeka koji se i po novom zakonu podnosi protiv pravomoćnih sudskih odluka. Zakon predviđa više vidova obnove kaznenog postupka: (1) prvi oblik (neprave) obnove kaznenog postupka, (2) nastavak kaznenog postupka kao drugi oblik (neprave) obnove kaznenog postupka, (3) obnova kaznenog postupka u korist osuđenika, (4) obnova kaznenog postupka na štetu osuđenika, (5) obnova kaznenog postupka osobi osuđenoj u odsutnosti, (6) obnova kaznenog postupka povodom odluka Ustavnog suda RH i Europskoga suda za ljudska prava.¹⁰³

2) Zahtjev za zaštitu zakonitosti (čl. 509-514.) koncepcijski je u osnovi ostao neizmijenjen. To je i nadalje pravni lijek državnog odvjetnika koje brine o zaštiti zakonitosti. Zahtjev za zaštitu zakonitosti sada se može podnijeti samo protiv pravomoćnih sudskih odluka, ne više i protiv sudskog postupka koji je prethodio tim odlukama. Izostavljena je odredba dosadašnjeg članka 423. prema kojoj je sud, ako se pri odlučivanju o zahtjevu za zaštitu zakonitosti pojavila ozbiljna sumnja u istinitost odlučujućih činjenica utvrđenih u odluci protiv koje je zahtjev podignut, pa se zbog toga nije moglo odlučiti o podnesenom zahtjevu, mogao ukinuti tu odluku i narediti da se održi nova rasprava, jer sud ni u kojem slučaju po službenoj dužnosti ne ispituje činjenično stanje.

3) Zahtjev za izvanredno preispitivanje pravomoćne presude (čl. 515-519.) djelomično je izmijenjen tako da se može podnijeti samo ako je okrivljenik pravomoćno osuđen na kaznu zatvora ili maloljetničkog zatvora najmanje godinu dana. Ovaj izvanredni pravni lijek ograničen je na teže osuđujuće

¹⁰³ To je sukladno Preporuci R(00)2 o ponovnom ispitivanju i obnovi određenih predmeta na nacionalnoj razini nakon presuda Europskog suda za ljudska prava. Usp. Pavišić, B., Kazneno postupovno pravo, 3. izdanje, Pravni fakultet u Rijeci, Rijeka, 2010., str. 332, (u nastavku: Pavišić B., KPP (2010).

presude, a drugih promjena nema, osim isključenja mogućnosti ukidanja zbog ozbiljne sumnje u pravilnost odlučujućih činjeničnih utvrđena.

6. Skraćeni postupak

Poseban oblik kaznenog postupka je skraćeni postupak. Skraćeni postupak vodi se pred općinskim sudom. Pravila skraćenog postupka propisana su u glavi XXV. (zajedničke odredbe: članci 520-539.) i u glavi XXVI. koja uređuje postupke izdavanja kaznenog naloga i izricanja sudske opomene (članci 540-548.). Posebnim zakonom, kojim se uređuje stvarna nadležnost sudova, određena su kaznena djela iz nadležnosti općinskog suda za koja se provodi skraćeni postupak. Zakonom je znatno prošireno područje primjene pravila skraćenog postupka.¹⁰⁴ U pravilima o skraćenom postupku više je odredba koje idu za pojednostavljenjem postupka. To se odredbe odnose na: a) proširenje područja odlučivanja državnog odvjetnika prema načelu oportuniteta, b) smanjenje broja oblika optužnih akata, c) neposredno optuživanje, d) pojednostavljen i diferenciran postupak ispitivanja optužnice, e) pripremno ročište ovisno je o prosudbi predsjednika vijeća i ograničeno je na kaznena djela za koja sudi vijeće, f) rasprava u skraćenom postupku je jednostavnija.¹⁰⁵

7. Posebni postupci

Posebni postupci, prema zakonu su: 1) postupak prema okrivljenicima s duševnim smetnjama,¹⁰⁶ 2) postupak za oduzimanje predmeta i imovinske koristi, 3) postupak za opoziv uvjetne osude, 4) postupak za naknadu štete i ostvarivanje drugih prava neopravdano osuđenih ili neutemeljeno uhićenih osoba, 5) postupak za izdavanje tjeralice i objave.¹⁰⁷

Budući da je Zakon na nov način uredio hrvatski kazneni postupak, *Pavišić* smatra da je nužno i neodgodivo započeti rad na donošenju doticajnih (provedbenih) propisa kao što su: Zakon o sudovima, Zakon o državnom odvjetništvu, Zakon o sudovima za mladež, Zakon o USKOK-u, Zakon o primjeni Rimskog statuta Stalnog međunarodnog kaznenog suda, Zakon

¹⁰⁴ Tako, od ukupno 705 osnovnih, kvalificiranih i privilegiranih kaznenih djela u Kaznenom zakonu, 580 djela bit će procesuirano u skraćenom postupku. To je 82,27% ukupnog broja kaznenih djela u Kaznenom zakonu, prema: *Pavišić B.*, Novi ZKP (2008), str. 580-581.

¹⁰⁵ O tome: *Pavišić B.*, Novi ZKP (2008), str. 581-585.

¹⁰⁶ Članak 549-555. Vidjeti: *Đurđević, Z.*, Kaznenopravni položaj počinitelja s duševnim smetnjama u SR Njemačkoj i kritičko-poredbeni osvrt na hrvatsko pravo, HLJKPP, 2/2000., *Turković, K.*, Pravni položaj osoba s duševnim smetnjama protiv kojih se vodi kazneni postupak, HLJKPP, 1/1997.

¹⁰⁷ Opširnije vidjeti: *Tripalo, D.*, Novosti u posebnim postupcima i skraćenom postupku, HLJKPP, vol. 15, 2/2002.

o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Zakon o policiji, Zakon o policijskim ovlastima, Zakon o naknadi štete žrtvama kaznenih djela, Zakon o rehabilitaciji i dr. Posebno će biti potrebno razmotriti promjene u Zakonu o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima.¹⁰⁸

V. ZAKLJUČAK

Na osnovu prikazane strukture i sadržaja novog Zakona o kaznenom postupku može se ustvrditi da je provedenom reformom Republika Hrvatska dobila suvremen sustav pravila kaznenog postupka. Težište reforme bilo je u području prethodnog postupka. Opravdano je uvedena državnoodvjetnička (tužiteljska) istraga umjesto dosadašnje sudske istrage. U prethodnom postupku sudac postaje „sudac sloboda,“ a državni odvjetnik gospodar (*dominus litis*) prethodnog postupka. On je nositelj svih aktivnosti na prikupljanju podataka za optužnicu, a ne više sud, što i nije bio njegov posao. Upravo zato državni odvjetnik i mora odgovarati za zakonitost provođenja prethodnog postupka. Sud tijekom postupka postaje neutralan, treći subjekt, s temeljnom funkcijom zakonitog i pravednog presuđenja kaznenog slučaja. Okrivljenik ima brojna zakonom određena prava ali i obveze tijekom kaznenog postupka, koja su sukladna ustavnim načelima ali i međunarodnim standardima o ljudskim pravima. Branitelj mora osigurati okrivljeniku „dobru obranu“, što i nije tako jednostavno! Žrtva kaznenog djela ovim je zakonom dobila nov, bitno značajniji i zaštićeniji položaj. Sam kazneni postupak je ubrzan, a u pojedinim fazama i pojednostavljen, što, međutim, nije i ne smije biti, na štetu okrivljenika. *Pavišić* opravdano ukazuje da novi Zakon o kaznenom postupku zahtijeva drukčiju pripremu, drukčije obrazovanje profesionalnih sudionika kaznenog postupka, druge odnose među subjektima, promjenu shvaćanja, novu, drukčiju pravnu kulturu svih procesnih subjekata.

Novi Zakon o kaznenom postupku okončao je tradiciju koja je, s manjim prekidima, trajala preko stotinu godina u Republici Hrvatskoj. Prihvatanjem novog ZKP, hrvatsko kazneno procesno zakonodavstvo postaje usporedivo s drugim aktualnim europskim sustavima, zasnovano na smjernicama i preporukama najviših međunarodnih tijela koja izražavaju zajednička stajališta o brojnim pitanjima novoga, suvremenog uređenja kaznenog postupka kakav je u većini europskih zemalja s naprednom demokratskom i pravnom tradicijom.

¹⁰⁸ *Pavišić B.*, Novi ZKP (2008), str. 586.

SAŽETAK

Nakon državnopravnog osamostaljenja, prvi Zakon o kaznenom postupku u Republici Hrvatskoj donesen je 1997. godine, koji je više puta mijenjan i dopunjavan. Rad na donošenju novog zakonskog projekta započeo je 2002. godine, usvajanjem Načela za izradu novog Zakona o kaznenom postupku. Načela su poslužila kao strategijska smjernica i okvir uređenja novog zakona kojim je trebalo ostvariti tri strateška cilja: 1) reformirati prethodni postupak ukidanjem sudske i uvođenjem državnoodvjetničke (tužiteljske) istrage, 2) ubrzati kazneni postupak, 3) normativno i sadržajno poboljšati ali i donijeti nova procesna pravila. Doneseni zakon je u najvećoj mjeri i ostvario te zamisli. Usvojen je nov sustav pravila kaznenog postupka kojim se brže i pouzdanije rješava kazneni slučaj a istodobno jamči zaštita svih ljudskih prava i sloboda u kaznenom postupku. Glavne strukturne promjene dogodile su se u prethodnom postupku. Novim zakonom promijenjen je položaj prvenstveno državnog odvjetnika i policije, ali i suda. Zakon uvodi, pored oštećenika, i žrtvu kao posebnog subjekta u postupku. Položaj i prava okrivljenika, posebice pravo obrane, sukladna su s jamstvima koja proizlaze iz Ustava i međunarodnih izvora o ljudskim pravima. Zakon uređuje dva oblika kaznenog postupka: redoviti i skraćeni. Osim za najteža kaznena djela za koja je propisana kazna dugotrajnog zatvora, zakon omogućuje izravne prijelaze u viši stadij postupka (npr. podizanje optužnice bez istrage). Rasprava, kao središnji dio kaznenog postupka, nije bitnije mijenjana, ali neka rješenja jesu, posebice u dokaznom postupku. Postupak o pravnim lijekovima u osnovi je isti kao i u ZKP/97, s tim što je izvanredno ublažavanje kazne izostavljeno iz registra tih pravnih lijekova. U ostalim zakonskim odredbama također je došlo do određenih poboljšanja odnosno korisnih izmjena i dopuna zakonskog teksta.

DAS NEUE KONZEPT UND DIE NEUEN GESETZLICHEN LÖSUNGEN IM STRAFPROZESSGESETZ DER REPUBLIK KROATIEN VOM 15.12.2008

ZUSAMMENFASSUNG

Nach der staatlichen Verselbstständigung wurde das erste Strafprozessgesetz in der Republik Kroatien im Jahr 1997. erlassen und mehrmals geändert und ergänzt. Die Arbeit an der Erlassung eines neuen Gesetzprojektes wurde im Jahre 2002. angefangen, mit der Annahme der Prinzipien für die Erarbeitung eines neuen Strafprozessgesetzes. Die Prinzipien dienten als eine strategische Leitlinie und ein Rahmen für die Regulierung eines neuen Gesetzes mit dem drei strategische Ziele erreicht werden sollten: 1) die Reform des vorherigen Verfahrens durch die Abschaffung der gerichtlichen und der Einführung der staatsanwaltlichen Ermittlung, 2) die Beschleunigung der Strafverfahrens, 3) normative und inhaltliche Verbesserung aber auch die Erlassung von neuen Vorschriften. Das erlassene Gesetz hat größtenteils diese Gedanken auch verwirklicht. Es wurde ein neues System der Rechtsvorschriften des Strafprozesses angenommen, mit dem man verlässlicher und schneller einen Strafrechtsfall löst und gleichzeitig die Einhaltung von Menschenrechten und Grundfreiheiten im Strafverfahren garantiert. Die wichtigsten strukturellen Veränderungen wurden im Vorverfahren vollzogen. Mit dem neuen Gesetz wurde die Rolle vor allem des Staatsanwaltes und der Polizei, aber auch des Gerichtes verändert. Im Gesetz wird neben dem Geschädigten auch das Opfer als Prozesssubjekt eingeführt. Die Rolle und die Rechte des Beschuldigten, vor allem die Verteidigungsrechte, sind im Einklang mit den Garantien die sich aus der Verfassung ergeben und den internationalen Rechtsquellen der Menschenrechte. Das Gesetz regelt zwei Formen von Strafverfahren: ordentliches und verkürztes. Außer für die schwierigsten Straftaten, für die die langdauernde Freiheitsstrafe vorgeschrieben ist, ermöglicht das Gesetz unmittelbares Übergehen in höhere Verfahrensstadien (z.B die Anklageerhebung ohne Ermittlung). Die Hauptverhandlung als der zentrale Teil des Verfahrens wurde nicht wesentlich verändert, außer einigen Lösungen, vor allem im Beweisverfahren. Das Rechtsmittelverfahren ist grundsätzlich dasselbe wie im Strafprozessgesetz 1997, außer das die außerordentliche Milderung der Strafe vom Register dieser Rechtsmittel weggelassen wurde. In anderen Strafverfahrensbestimmungen kam es ebenfalls zu einigen Verbesserungen, d.h. zu nützlichen Ergänzungen und Veränderungen des Gesetzestextes.

LITERATURA

1. Bayer, V., Problematika pravnih lijekova protiv prvostepenih krivičnih presuda u kontekstu suvremene reforme krivičnog procesnog prava, Rad, JAZU, Zagreb, 1981.
2. Bojanić, I. / Đurđević, Z., Dopuštenost uporabe dokaza pribavljenih kršenjem temeljnih ljudskih prava, HLJKPP, vol 15, 2/2008., str. 973-1003.
3. Bubalović, T., Pravo na žalbu u kaznenom postupku, Bemust, Sarajevo, 2006.
4. Bubalović, T., Novela Zakona o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine – pozitivna rješenja i iznevjerena očekivanja, HLJKPP, vol. 15, 2/2008., str. 1129-1157.
5. Delmas-Marty-Spencer, European Criminal Procedures, Cambridge, New York, 2002.
6. Dautbegović, B. / Pivić, N., Položaj oštećenog u krivičnom postupku BiH, Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, 1/2010.
7. Đurđević, Z., Procesna jamstva obrane prema suokrivljeniku kao svjedoku optužbe, HLJKPP, vol. 16, 2/2009., str. 783-808.
8. Đurđević, Z., Kaznenopravni položaj počinitelja s duševnim smetnjama u SR Njemačkoj i kritičko-poredbeni osvrt na hrvatsko pravo, HLJKPP, 2/2000.
9. Grubiša, M., Činjenično stanje u krivičnom postupku, 2. izdanje, Zagreb, 1980.
10. Grubiša, M., Krivični postupak, Postupak o pravnim lijekovima, Zagreb, 1987.
11. Ivičević-Karas, E., Načelo jednakosti oružja kao konstitutivni element prava na pravični kazneni postupak iz članka 6. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 4-5/2007., 761-788.
12. Ivičević-Karas, E., Radnje i mjere procesne prisile radi pribavljanja predmeta za potrebe kaznenog postupka (novine u prijedlogu Zakona o kaznenom postupku iz lipnja 2008.), HLJKPP, vol 15, 2/2008., str. 939-971.
13. Jescheck – Weigend, Lehrbuch des Strafrechts, 5. Aufl., 1996.
14. Josipović, I., Uhićenje i pritvor, Zagreb, 1998.
15. Josipović, I., Istražni zatvor vs. pritvor: reforma ili restauracija, HLJKPP, vol 15, 2/2008., str. 915-938.
16. Ljubanović, V., Problematika pritvora u kaznenom postupku, Pravni vjesnik, 1-2/1998.
17. Krapac, D., Kazneno procesno pravo, knjiga I, Institucije, Zagreb, 2007.
18. Krapac, D., Zakon o kaznenom postupku i drugi izvori hrvatskog kaznenog postupovnog prava, VII., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2008.
19. Kos, D., Odgovorna obrana okrivljenika u kaznenom postupku – postupak pred optužnim vijećem, HKLJPP, vol 16, 2/2009., str. 573-582.
20. Krstulović, A., Uloga državnog odvjetnika u suvremenom prethodnom postupku, HLJKPP, 2/2004.
21. Krstulović, A., Nagodbe stranaka u suvremenom kaznenom postupku, Zagreb, 2007.
22. Ljubanović, V., / Kralj, T., / Gluščić, S., Dokazne radnje: novine pri utvrđivanju činjenica u prethodnom postupku, HLJKPP, vol. 15, 2/2008., str. 859-887.
23. Ljubanović, V., Državno odvjetništvo – pitanja položaja i zadataka po novom ZKP-u s posebnim naglaskom na iskustva prakse, HLJKPP, 2/2000.
24. Matijević, N., Nove zadaće i stare nedaće branitelja u kaznenom postupku, HLJKPP, 2/2002.
25. Novosel, D. / Pajčić, N., Državni odvjetnik kao gospodar prethodnog kaznenog postupka, HKLJPP, vol 16, 2/2009., str. 427-474.
26. Pavišić, B., Kazneno postupovno pravo, 3. izdanje, Pravni fakultet u Rijeci, Rijeka, 2010.
27. Pavišić, B., Novi hrvatski Zakon o kaznenom postupku, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 15, broj 2/2008., str. 489-602.
28. Pavišić, B., Zakon o kaznenom postupku, 2. izdanje, Naklada, Rijeka, 2009.
29. Pavišić, B., Komentar Zakona o kaznenom postupku, Rijeka, 2005.
30. Pavišić, B., Kazneno pravo Vijeća Europe, Zagreb, 2006.
31. Pavišić, B., Pogled na prethodni postupak u europskom kaznenom pravu, u: Suzbijanje kriminaliteta – decenija poslije smrti Vladimira Vodinić, Kragujevac, 2006.
32. Pavišić, B. / Modly, D. / Veić, P., Kriminalistika, 3. izdanje, Zagreb, 2006.
33. Pfeiffer, Strafprozessordnung, 5. Aufl., München, 2002.

34. Pradel, Droit pénal comparé, 2-e éd., Paris, 2002.
35. Roxin, C., *Strafverfahrensrecht*, 25. Aufl., München, 1998.
36. Šeparović, Z., Viktimologija: studije o žrtvama, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 1987.
37. Tomašević, G. / Pajčić, M., Subjekti u kaznenom postupku: pravni položaj žrtve i oštećenika u novom hrvatskom kaznenom postupku, HLJKPP, 2/2008., str. 817-857.
38. Turković, K., Pravni položaj osoba s duševnim smetnjama protiv kojih se vodi kazneni postupak, HLJKPP, 1/1997.
39. Turudić, I., Dokazne radnje - novine u postupku utvrđivanja činjenica u raspravi, HLJKPP, vol. 15, 2/2008., str. 879-887.
40. Vasiljević, T., Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ, 3. izd., Beograd, 1981.
41. Vogler, A., *World View of Criminal Justice*, Aldershot, 2005.
42. Zlatarić, B. / Damaška, M., Rječnik kaznenog prava i postupka, Zagreb, 1966.
43. *Code d'instruction criminelle (CIC)* iz 1808.
44. *Codice di procedura penale* (I) Gazzetta uffii ciale della Repubblica Italiana, n. 250, 24 ottobre 1988.
45. *Codice di procedura penale* (CPP CH) od 5.10. 2007. (FF 2006. 1291.).
46. *Corpus Juris portant disposition pour la protection des intérêts fi nanciers de l'Union européenne* (Delmas-Marty – Vervaele), Antwerpen, 2001. Prijevod *Corpus Juris* na hrvatski jezik (autori: Novoselec, P. i Krapac, D.), objavljen u Zagrebu 2003.
47. *Talijanski kazneni postupak*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci - Biblioteka Zavoda za kaznene znanosti Mošćenice (redaktor: Pavišić, B.), Rijeka, Žagar, 2002.
48. *Strafprozessordnung* (D), prema tekstu objavljenom 7.4. 1987 .
49. *Strafprozessordnung* (A) od 23.5.1873.
50. Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 152/08, 76/09.
51. Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 110/97, 27/98 - ispr., 58/99, 112/99,
52. 58/02, 143/02 - ispr., 114/06.
53. Zakon o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine objavljen je u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine br. 3/03, a njegove izmjene i dopune u br. 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08 i 58/08.